

Марчук О. В.,

аспірант кафедри англійської мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ВЛАСНІ НАЗВИ У ФЕНТЕЗІЙНИХ ТВОРАХ: КЛАСИФІКАЦІЯ АНТРОПОНІМІВ

Анотація. Власні імена функціонують у художньому тексті і є його невід'ємною частиною. Створюючи фентезійний твір, автор моделює вигаданий світ, іменує персонажів і всі компоненти ономастичного простору твору. Антропоніми відіграють важливу роль у формуванні фентезійного середовища, а також впливають на сприйняття читачем фантастичних назв героїв. Вибір власних імен у літературних творах жанру фентезі зумовлений культурою, історією і менталітетом народу, до якого належить автор твору.

Ключові слова: фентезійний твір, власна назва, антропоніми, фантастичні герої.

Постановка проблеми. Цінність творів жанру фентезі, їхня специфіка та своєрідність багато в чому визначаються способом творення і джерелом виникнення назв, що у них функціонують. Власні імена, взяті як система, сприяють вирішенню завдань, поставлених письменниками жанру фентезі. Головним завданням авторів фентезійних творів є формування власного віртуального світу, який повинен бути максимально реальним і переконливим. У цьому їм допомагають, насамперед, утворені ними антропоніми, причому джерела їх створення, як показало це дослідження, можуть бути різними.

Власні імена пронизують усі сфери людської діяльності. Їхній склад, соціальне й ідеологічне навантаження визначається історичними, соціальними, економічними, культурними та іншими екстралінгвальними чинниками. Жодний художній твір неможливо уявити без власних назв найрізноманітніших типів. Власна назва – це термін, який має латинське походження (*nomina propria*). Власні назви визначають однотипні предмети або явища. Як зазначено у Великому енциклопедичному словнику під редакцією В. Ярцева, цей термін використовується для «виокремлення іменованого ним об'єкта серед низки подібних, щоб ідентифікувати даний об'єкт» [12, с. 145]. Власна назва, як визначає К. Леві-Стросс, є «квантом значення» [7, с. 283]. Вивченням власних назв займається ономастика. Предмет, який позначає ім'я власне, можна назвати носієм імені або референтом. Носієм імені можуть бути люди, тварини, географічні об'єкти, назви книг або фільмів тощо [3, с. 98]. Власні імена функціонують у художньому тексті та є його невід'ємною частиною. Це один із засобів, що створює вигаданий світ. Імена персонажів, як правило, приховують у собі певну інформацію, «персонажі, що володіють подібними іменами і прізвищами, є носіями рис, властивих етимології та історичним носіям цих імен» [4, с. 36].

Традиційно в науці виокремлюють розряди (групи, підгрупи) назв залежно від того об'єкта, який вони позначають. У працях ономастів представлені різні класифікації (Н. Максимчук, В. Михайлов, Н. Подільська, В. Супрун та ін.). На наш погляд, найбільш чітко і лаконічно подано класифікацію Д. Єрмоловича, який розрізняє антропоніми як власні назви, офіційно присвоєні окремим людям як їхній розпізнавальний знак; топоніми як власні назви, які обслуговують категорію географічних об'єктів; зооніми як власні назви, які приписують небесним тілам; назви космічних ко-

раблів і апаратів; назви компаній і організацій; назви літературних і художніх творів [3, с. 49–62].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У другій половині ХХ ст. антропонімічній лексикі було приділено значну увагу. Антропоніми та їхні похідні є предметом вивчення мовознавства, філософії, психології, літератури, мистецтва, природничих наук. Вивченням антропонімів як сегмента мовної картини світу займалось чимало видатних лінгвістів (зокрема, Р. Гінзбург, Н. Арутюнова, В. Лопатін та ін.), серед студій англійських науковців, що працюють у галузі сучасної антропонімії, уваги заслуговують наукові праці Ч. Болен, Т. Ламберта, М. Ловера. Наголосимо, що найбільш значущими для англійської ономастики є наукові праці П. Ріні, який у 60-х роках ХХ ст. уклав словник англійських прізвищ [13]. Функції та особливості антропонімічної групи онімів у творах жанру фентезі розкриті в дослідженнях Є. Лебедевої і Є. Луговой.

Найчисельніша група онімів у будь-якому художньому творі, зокрема і у творах жанру фентезі, – це антропоніми, що виконують одну із головних своїх функцій номінації і риси основних та другорядних персонажів. Отже, звернемо увагу на класифікацію і дієвість антропонімів у сучасних текстах жанру фентезі англійської мови, оскільки антропоніми відіграють важливу роль у формуванні фентезійного середовища, а також впливають на перцепцію читачем фантастичних імен героїв.

Метою статті є виявлення та узагальнення наявних знань щодо специфіки організації ономастичного простору у художньому тексті жанру фентезі, що зумовлює вирішення таких завдань: 1) визначити, що таке антропоніми; 2) встановити джерела створення вигаданих імен у фентезійних творах; 3) з'ясувати групи онімів, що доповнюють антропоніміку фентезійних творів.

Виклад основного матеріалу. Антропоніми є «мовними засобами вираження понятійної сфери, пов'язаної із характеристикою і діяльністю людини» [2, с. 135]. Вони становлять значний лексичний пласт і посідають важливе місце в системі мови, позначаючи людину – «центральне й універсальне поняття як концептуальної, так і мовної картини світу, носія суспільних відносин і біологічну істоту, центр усього світу» [5, с. 212]. А. Кунін зазначає, що антропонім – це власна назва або низка назв, що включає усі можливі варіанти, офіційно присвоєні окремій людині, як її розпізнавальний знак [6, с. 56].

Ми вважаємо, що антропоніми – це лексичні одиниці, які номінують людські істоти. Антропоніміка також вивчає такі функції антропонімів у мовленні, як номінацію, диференціацію, зміну імені, пов'язану з віком, сімейним станом, життям серед людей іншої національності, переходом в іншу віру, вступом у таємні товариства. Функція номінації, властива антропонімам, докладно описана у літературі з ономастики. Так, антропонім, з одного боку, постає у ролі «етикетки», яка володіє денотатом, але не має сигніфіката, а з іншого – він «обростає» семантикою і конотаціями у вживанні у творах жанру фентезі.

Для антропонімів не існує єдиної загальної класифікації. Однак дослідники (М. Шарашова, Л. Шеремет та ін.) класифікують антропоніми за ономастичними розрядами на особисті

імена, прізвища, прізвиська [10, с. 11]. Прізвища також належать до антропонімів. Н. Подольська у словнику власних назв визначає термін «прізвище» як «вид антропоніма, офіційне найменування, яке унаслідкується і вказує на належність людини до певної сім'ї. Прізвище додається до власного імені для уточнення особи, яка називається; історично власне ім'я первинне, а прізвище вторинне; різниця між власним іменем та прізвищем функціональна, соціальна та частково структурна» [8, с. 57]. У фентезійному творі домінуюче місце посідають особисті імена. Певний набір ознак слугує основою для цих номінацій: характер занять героя, професія – *Argus Filch*, який у фентезійному творі «Гаррі Поттер» виконує роль хогвартського сторожа (Аргус у грецькій міфології – це чудовисько, яке мало сто очей); зовнішня характеристика героя – привид *Nearly Headless Nick* (Майже безголовий Нік); особливості характеру героя, відображення його внутрішнього світу – *Dudley Dursley* (нудна людина).

Одна із сюжетно-твірних ліній фентезійних творів англійської мови – це квест, тобто подорож. Герої подорожують величезним континентом, зустрічаючи на своєму шляху різних людей. Автор наділяє кожного персонажа унікальним ім'ям, що допомагає читачеві орієнтуватись у сюжеті. Тому антропоніміку романів жанру фентезі доповнюють також численні групи онімів (топоніми і зооніми), створюючи у свідомості читача об'ємну панораму авторських вторинних світів, їхньої історії, культури, мистецтва. Імена персонажів або місць дуже часто приховують у собі певну інформацію. Топоніми як імена власні обслуговують категорію географічних об'єктів. А. Суперанська виокремлює кілька підгруп усередині групи топонімів. Назви всіх водних об'єктів іменуються гідронімами. Імена гір та інших височин об'єднуються у спеціальний розряд оронімів. Можуть бути спеціально виокремлені спелеоніми – назви печер, гротів і цілих підземних систем. Дрімоніми (назви лісових масивів) і фітоніми (власні імена окремих рослин) можуть умовно бути включені до складу топонімії, оскільки беруть участь у формуванні географічних імен, але і можуть бути виокремлені у самостійну категорію [9, с. 186–187]. Зооніми – це імена власні тварин. Зокрема, такі імена дають домашнім і господарським тваринам (кішкам, собакам, коням тощо) [3, с. 113]. «Аналогічні категорії уявних об'єктів існують і для жанру фентезі: сюди входять засоби для концентрації і використання магії (*portal, magic wand*), фантастичні істоти (*basilisk, Dementor*), чарівники та інші носії магії (*necromancer, animage*), магична зброя (*fireball*), інші магичні предмети (*chocolate frog, Howler*), «звичайні» люди з погляду магів (*Muggle*), тварини і рослини тощо» [1]. С. Беліков показує, що створення неіснуючих об'єктів та їхніх назв є важливою частиною фентезі. Вважаємо доцільним звернути увагу на тваринний і рослинний світи фентезійних творів, зокрема Дж. Роулінг «Гаррі Поттер».

Висновки. Антропоніми романів жанру фентезі створюють у свідомості читача об'ємну панораму авторських вторинних світів, їхню історію, культуру, мистецтво. Під час створення імен своїх персонажів письменники жанру фентезі беруть за основу моделі і норми номінації реального ономастичного простору в різні історичні періоди. В основі фентезі лежать міфи, легенди, епос або елементи культури. Авторі проводять чітку межу між світом чарівників і простих людей, наголошуючи, що чарівниками не народжуються, а стають. У фентезійних творах зустрічаються як традиційні антропоніми, так і авторські. Традиційні англійські антропоніми мають місце як на вулицях Британії, Америки, так і у творах фентезі. Власні імена є універсальною мовною категорією і мають стійкі асоціації із поняттями певної культури. Вибір власних імен у літературних творах жанру фентезі зумовлений культурою, історією і менталітетом народу, до якого належить автор твору.

Перспектива дослідження полягає у вивченні параметрів ономастичного простору у світлі його семантичних домінант та його подальшого моделювання у координатах семантичних і тематичних полів.

Література:

1. Беліков С.В. Жанр «фэнтэзи» как объект концептуально-семантического исследования / С.В. Беліков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www2.pglu.ru/upload/iblock/3f8/uch_2008_ii_00002.pdf.
2. Гулыга Е.В. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке / Е.В. Гулыга, Е.О. Шендельс – М. : Просвещение, 1969. – 184 с.
3. Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д.И. Ермолович. – М. : Валент, 2001. – С. 38–132.
4. Дьяконова Е.С. Интерсексуальность имён собственных в произведениях жанра фэнтэзи / Е.С. Дьяконова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 13 (194). – С. 34–38.
5. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 1995. – С. 144–238.
6. Кунин А.В. Английская фразеология (теоретический курс) / А.В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1970. – 344 с.
7. Леви-Стросс К. Неприрученная мысль / К. Леви-Стросс // Первобытное мышление. – М., 1994. – С. 111–140.
8. Подольская К.В. Словарь русской ономастической терминологии / К.В. Подольская. – М. : Наука, 1978. – 196 с.
9. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. – М. : ЛКИ, 2007. – 368 с.
10. Шарашова М.К. О значении собственных имен / М.К. Шарашова // Семантика языковых единиц : доклады V Междунар. конфер. – Т. 1. – М., 1996. – С. 118–120.
11. Шеремет Л.Г. Значение и стилистический потенциал английских имен собственных (именования людей) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л.Г. Шеремет. – Л., 1984. – 20 с.
12. Ярцева В.Н. Языкознание // Большой энциклопедический словарь / В.Н. Ярцева. – М., 1998. – С. 473.
13. Reaney P.A. Dictionary of English Surnames / P.A. Reaney [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.elibrary.com.

Марчук О. В. Имена собственные в фэнтэзийном произведении: классификация антропонимов

Аннотация. Имена функционируют в художественном тексте и выступают его неотъемлемой частью. Создавая произведение фэнтэзи, автор моделирует вымышленный мир, называет персонажей и все компоненты ономастического пространства произведения. Антропонимы играют важную роль в формировании фантастической среды, а также влияют на восприятие читателем фантастических названий героев. Выбор имен в литературных произведениях жанра фэнтэзи обусловлен культурой, историей и менталитетом народа, к которому принадлежит автор произведения.

Ключевые слова: произведение фэнтэзи, собственное имя, антропонимы, фантастические герои.

Marchuk O. Proper names in fantasy works: classification of anthroponyms

Summary. Functioning of proper names is an integral part of fiction. Creating a fantasy text, the author models a fictional world, names the characters and all the components of onomastic space of the text. Anthroponyms play an important role in forming the fantasy environment and affect the reader's perception of the characters fancy names. Selection of proper names in literary works of fantasy genre is done due to culture, history and nation mentality of the author.

Key words: fantasy text, proper name, anthroponomy, fantasy heroes.